

SZKOŁA PODSTAWOWA IM. JANA BRZECHWY W DRATOWIE

**DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DO INDYWIDU-
ALNYCH POTRZEB PSYCHOFIZYCZNYCH I EDUKACYJNYCH
UCZNIÓW**

Opracował zespół nauczycieli uczących w klasach IV - VII

1. Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach
2. Oprócz wspierania uczniów szkoły mają obowiązek udzielenia pomocy rodzicom. Korzystanie z pomocy co do zasady jest bezpłatne i dobrowolne. Rodzic może nie wyrazić zgody (tak jak było w latach poprzednich udokumentowane w teczkach), by jego dziecko uczęszczało na dodatkowe zajęcia organizowane w szkole.
3. O pomoc może poprosić: sam uczeń, rodzice, dyrektor, nauczyciel, wychowawca, specjalista, pielęgniarka środowiskowa, higienistka szkolna, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, pracownik socjalny, asystent rodziny oraz kurator sądowy.
4. Osobą odpowiedzialną za zorganizowanie pomocy konkretnemu uczniowi w przypadku szkół jest wychowawca.
5. Wychowawca lub dyrektor ustalają formy udzielania tej pomocy, okres ich udzielania oraz wymiar godzin, w którym poszczególne formy będą realizowane.
6. W przypadku uczniów, którzy mają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, opracowuje się dla nich indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, zaś pozostałym uczniom opracowuje się program zajęć zgodnie z ustalonymi formami pomocy:
 - o potrzebie objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną informuje się rodziców ucznia albo pełnoletniego ucznia. Dyrektor bądź wychowawca, w ciągu dwóch pierwszych tygodni nauki, pisemnie podaje następujące informacje: o ustalonych dla ucznia formach, okresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiarze godzin, w którym poszczególne formy pomocy będą realizowane. Nie musi tego jednak robić wysyłając np. list polecony, może to zrobić w sposób przyjęty w danej szkole.
7. Wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi konieczne jest dostosowanie wymagań edukacyjnych oraz form i metod pracy, w zależności od indywidualnych potrzeb oraz zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej lub lekarza.
8. Dostosowanie wymagań do psychofizycznych możliwości ucznia, a nie oznacza ich obniżenia i dotyczy głównie form i metod pracy z uczniem. Nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną, nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych. Nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego.
9. W szczególnych przypadkach specjalnych potrzeb edukacyjnych (niewymienionych poniżej) formy i metody pracy zostaną dostosowane indywidualnie do możliwości psychofizycznych uczniów i ujęte w odrębnych dokumentach.

RODZAJ NIEPEŁNO-SPRAWNOŚCI	SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH	PRZYKŁADOWE METODY I FORMY PRACY Z UCZNIEM	SPRZĘT I ŚRODKI DYDAKTYCZNE
<p>Niepełnosprawność intelektualna – upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • słabe wyniki w nauce, pomimo dużego nakładu pracy i intensywnej stymulacji rozwoju • trudności w rozumowaniu i logicznym myśleniu we wszystkich jego formach i przejawach • niski poziom rozwoju słowno-pojęciowego • <u>uczniowie ci mają problemy z:</u> <ul style="list-style-type: none"> - wewnętrzną organizacją nowo nabytej wiedzy i integrowaniem jej z już posiadaną - generalizowaniem wiedzy oraz wykorzystywaniem jej w różnych dziedzinach - opanowaniem materiału o charakterze abstrakcyjnym (uczniowie ci zdecydowanie łatwiej pracują i uczą się na materiale konkretnym) - umiejętnością myślenia przyczynowo-skutkowego - dokonywaniem porównań między zbiorami (różnicowanie i szukanie podobieństw) - umiejętnością odróżniania cech istotnych od nieistotnych - dokonywaniem uogólnień, szczególnie o charakterze werbalnym • myślenie charakteryzuje: konkretyzm i mała samodzielność • często uczą się „na pamięć” bez zrozumienia treści • ich trudności nasilają się wraz z pokonywaniem kolejnych poziomów edukacji • konieczne jest dostosowanie zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań • nie kwalifikują się do szkoły specjalnej dla upośledzonych umysłowo, a program szkoły ogólnodostępnej jest dla nich trudny, a przede wszystkim zbyt szybko realizowany 	<ul style="list-style-type: none"> • omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności • pozostawianie więcej czasu na jego utrwalenie • podawanie poleceń w prostszej formie • unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć • częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu • unikanie pytań problemowych, przekrojowych • wolniejsze tempo pracy • szerokie stosowanie zasady pogłębienia • odrębne instruowanie • zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie wykonać samodzielnie • zajęcia dodatkowe w ramach zespołu dydaktyczno-wyrównawczego, gdzie należy oprócz wyjaśniania bieżących zagadnień programowych usprawniać funkcje poznawcze (procesy intelektualne i percepcyjne) - zajęcia dodatkowe są niezbędne, bowiem uczeń z inteligencją niższą niż przeciętna nie jest w stanie opanować tych umiejętności tylko dzięki pracy na lekcji i samodzielnej nauce własnej w domu; • nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy • korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> • metoda praktycznego działania (konstruowanie, manipulowanie działaniem) • metody samodzielnych doświadczeń • metody zadań stawianych do wykonania, • metoda obserwacji (zmian) • metoda odgrywania ról (inscenizacje teatralne) • drama • pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji) • opis i pogadanka (związane z konkretem) • metody ćwiczeń utrwalających, • stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie) • metoda wpływu osobistego (wysuwanie sugestii, działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty) • metoda P. Dennisona (gimnastyka mózgu – kinestologia edukacyjna) 	<ul style="list-style-type: none"> • wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp. • nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki) • pomoce audiowizualne, np. projektory • tablice interaktywne • program komputerowy do odczytania tekstu • edytory tekstu • kalkulatory
JĘZYK POLSKI				
	<ul style="list-style-type: none"> • trudności w czytaniu i pisaniu (trudności z kojarze- 	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszanie ilości, stopnia trudności i obszerności 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór środków dydak-

<p>niem określonych dźwięków - głosek, z odpowiadającymi im symbolami - literami</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudności w rozumieniu czytanych treści • trudności w samodzielnym wypowiedzianiu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym (abstrakcyjnym) • niski poziom rozwoju słowno-pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju) • ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych • słabsza sprawność manualna (rysunki, pismo mają niski poziom graficzny) • słaba umiejętność stosowania konwencjonalnych sposobów zapamiętywania • duże problemy z przywoływaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna) • trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w długich tekstach • wolne tempo procesów umysłowych i działania 	<p>zadań</p> <ul style="list-style-type: none"> • dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczenie czasu na ich opanowanie i odpytywanie • wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie lektury • odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego • formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady • częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień • należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach • prace stylistyczne przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie, gdyż osoby te często nie nadążają za klasą • potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału 	<p>do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)</p>	<p>tycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)</p>
JĘZYK ANGIELSKI			
<ul style="list-style-type: none"> • trudności z prawidłową wymową • trudności w zapamiętywaniu i/lub odtwarzaniu treści, słówek, zdań • trudności w swobodnym wypowiedzianiu się na określony temat • trudności w poprawnym czytaniu i pisaniu • problemy z gramatyką 	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszanie ilości słówek do zapamiętania • pozostawianie większej ilości czasu na ich przyswojenie • odpytywanie po uprzedzeniu, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany • wymagania w wypowiedzianiu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia) 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)
MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA			
<ul style="list-style-type: none"> • trudności z wykonywaniem bardziej złożonych działań, przekształcaniem zapisu matematycznego • trudność z pamięciowym przyswajaniem i/lub odtwarzaniem z pamięci wyuczonych treści (np. tabliczka mnożenia, skomplikowane wzory matematyczne, chemiczne i fizyczne) □ • problem z rozumieniem treści zadań • potrzeba większej ilości czasu na zrozumienie i 	<ul style="list-style-type: none"> • częste odwoływanie się do konkretnego (np. graficzne przedstawianie treści zadań), szerokie stosowanie zasady poglądowości • omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej) • podawanie poleceń w prostszej formie 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia) 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

	wykonanie zadania	(dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części) <ul style="list-style-type: none"> • wydłużanie czasu na wykonanie zadania • podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielenie pomocy, wyjaśnień • mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania • zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać • potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału. 		
HISTORIA, PRZEDMIOTY PRZYRODNICZE (PRZYRODA, BIOLOGIA, CHEMIA, GEOGRAFIA, FIZYKA)				
	<ul style="list-style-type: none"> • trudność w selekcji i wybraniu najważniejszych treści (tendencja do pamięciowego uczenia się wszystkiego po kolei) □ • problem z zapamiętywaniem dat, nazwisk, nazw, miejscowości, pojęć • nieumiejętność przekrojowego wiązania faktów i informacji • brak umiejętności wyciągania wniosków z przeprowadzonych obserwacji, doświadczeń • trudności z logicznym powiązaniem przyczyny i skutku 	<ul style="list-style-type: none"> • w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi); podobnie postępować przy powtórkach □ • pozostawianie większej ilości czasu na przygotowanie się z danego materiału (dzielenie go na małe części, wyznaczanie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie) • ograniczenie do minimum terminologii 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia) 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)
Niepełnosprawność intelektualna wynikająca z autyzmu	<u>deficyty w zachowaniach społecznych</u> <ul style="list-style-type: none"> • uczeń nie potrafi nawiązać więzi z otoczeniem i unika kontaktu wzrokowego • charakterystyczny jest „kamienny wyraz twarzy” w sytuacjach, w których powinny wykazać żywą ekspresję • nie ma zachowania antycypacyjnego • nie rozumie kierowanych do niego gestów, uśmiechu, nawet prostych słów • wycofuje się i zamyka w sobie <u>Opóźnienia i deficyty w nabywaniu mowy i języka</u> <ul style="list-style-type: none"> • często nie mówi wcale albo tylko powtarza słowa wypowiedziane przez drugą osobę • w zachowaniu werbalnym pojawiają się agramaty- 	<ul style="list-style-type: none"> • omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej) • podawanie poleceń w prostszej formie, dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części (im bardziej złożone zadanie, tym większe prawdopodobieństwo, że uczeń zablokuje się i nawet nie rozpocznie jego wykonywania albo zaprzestanie wykonywania w trakcie) • stosowanie pochwał ucznia, który już pamięta o czymś, o czym wcześniej zapominał (nienależy oczerniać go ani nie „męczyć”, gdy mu się to nie uda; uczeń z Autyzmem może zacząć wierzyć, 	<ul style="list-style-type: none"> • stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzywanie, słuchanie i dotykanie) • metody graficznego zapisu • metoda praktycznego działania (konstruowanie, manipulowanie działaniem) • metody samodzielnych doświadczeń • metody zadań stawianych do wykonania, • metoda obserwacji • pokaz (okazów natural- 	<ul style="list-style-type: none"> • synteza mowy • komputerowe translatory • program komputerowy do odczytywania tekstu • edytory tekstu • wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp. • nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki) • pomoce audiowizualne,

	<p>zmy, neologizmy, echolalia, także nietypowa intonacja, rytm i tempo wypowiedzi, zwykle nieadekwatne do sytuacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • ucznia z autyzmem charakteryzuje niezdolność do kolektywnej zabawy, uczenia się konwencji, reguł gry i naśladownictwa, co związane jest z niezdolnością do rozumienia uczuć innych ludzi <p><u>Ograniczone, sztywne, powtarzające się zachowania i zainteresowania</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • domaga się stałości i zachowania określonego porządku w swoim otoczeniu • zmiany w najbliższym otoczeniu jak i w schemacie rytualnych czynności lub zabranie ulubionego przedmiotu powodują niepokój i często reakcję lękową • uczeń zachowuje się jakby był sam, sam wyznacza granice swojego świata, dramatycznie reagując na ich naruszenie • używa różnych przedmiotów (np. ołówek, łyżeczka) zawsze w ten sam, często niezgodny z przeznaczeniem sposób • rozwija szereg stereotypii: trzepotanie ramionami i rękami, kręcenie głową, grymasy, manieryzmy chodzenia, skakanie na jednej (lub obu) nogach, kręcenie się wokół osi własnego ciała, kręcenie przedmiotami (sznurkiem, chusteczką itp.) • często kołysze się rytmicznie • gromadzi nadmiernie określone przedmioty • typowe są zrytualizowane, powtarzające się zachowania, np. kolejność ubierania się, <p><u>Zdolności intelektualne</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zdolności intelektualne uczniów z autyzmem są bardzo zróżnicowane, sięgają od upośledzenia umysłowego aż do normalnej inteligencji, przy czym zdarza się, że wykazują zadziwiające uzdolnienia muzyczne, matematyczne, w dyscyplinach technicznych, a także w innych dziedzinach • uczniowie dotknięci autyzmem mają problemy 	<p>iz nie potrafi zapamiętać, że np. musi przynieść na zajęcia wymagane rzeczy)</p> <ul style="list-style-type: none"> • wprowadzanie nowych treści i zadań wymaga szczegółowych objaśnień (często bardziej przydatne okazują się instrukcje obrazkowe w porównaniu ze słownymi bądź kombinacja jednych i drugich) • przywoływanie uwagi ucznia (uczniowie mogą koncentrować się na jakiś dźwiękach lub ruchomych obiektach i nie być w stanie odwrócić od nich uwagi) • wykorzystywanie szczególnych talentów ucznia (np. niewiarygodną pamięć związaną z przeczytanymi książkami, usłyszczanymi przemówieniami czy statystykami) • nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy • korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi 	<p>nych, modeli ilustracji)</p> <ul style="list-style-type: none"> • opis i pogadanka (związane z konkretem) • metody ćwiczeń utrwalających • metoda wpływu osobistego (wysuwanie sugestii, działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty) • metoda kinestezjologii edukacyjnej • metody aktywizujące • metody problemowe rozwijające umiejętność krytycznego myślenia, metody ekspresji nastawionej na emocje i przeżywania • relaksacja • elementy biblioterapii 	<p>np. projektory</p> <ul style="list-style-type: none"> • tablice interaktywne • kalkulatory • terminarze lub „przypomiacze” komputerowe
--	---	---	---	--

	<p>z myśleniem abstrakcyjnym i pojęciowym</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczniowie ci odznaczają się często wybiórczymi zdolnościami np. doskonałą pamięcią mechaniczną, niezwykłą zręcznością manipulacyjną, szczególnymi zdolnościami muzycznymi; <p>jednocześnie nie potrafią wykonać niektórych najprostszych czynności życiowych</p> <p><u>Zachowania nietypowe, niepożądane</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzują się tendencjami do autoagresji (bicie się po głowie, uderzanie głową o przedmioty, gryzienie własnych rąk, wyrywanie sobie włosów itp.) w rezultacie często dochodzi do samookaleczenia • gwałtowne przeżycie lęku u tych uczniów najczęściej objawia się stereotypowymi ruchami: zasłanianie twarzy rękami, chowanie głowy w ramiona i przeraźliwy krzyk • odczuwanie przyjemnych stanów wywołuje u tych uczniów ogólną pobudliwość: kiwanie się, podskakiwanie, klaskanie rękami lub uderzanie nimi w ciało • mają kłopoty z jedzeniem i spaniem • powtarzają stale te same dziwne zachowania lub dźwięki 			
<p><u>Niepelnosprawność ruchowa w tym mózgowe porażenie dziecięce</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • niekiedy upośledzeniu ulega również sprawność intelektualna oraz funkcjonowanie analizatorów zmysłów (rozwój poznawczy dzieci wiąże się nieodłącznie z aktywnością i samodzielnym zdobywaniem doświadczeń, których uczniowie z niepełnosprawnością ruchową są w dużej mierze pozbawieni) • ograniczenia w pamięci ruchowej, nieumiejętność odtworzenia zaprezentowanego ruchu czy nawet całej sekwencji ruchowej • zaburzenia w orientacji w schemacie własnego ciała, a tym samym w schemacie ciała innej osoby, orientacji przestrzennej oraz orientacji na kartce papieru 	<ul style="list-style-type: none"> • dostosować otoczenie w taki sposób, aby uczeń mógł się samodzielnie poruszać • dostosować i zmodyfikować pomoce szkolne tak, by uczeń z niepełnosprawnością ruchową mógł z nich w pełni korzystać • dostosować miejsce pracy, tak aby mógł przyjąć prawidłową pozycję siedzącą, zwłaszcza przez dłuższy czas, bez zmęczenia • dostosować podręczniki i zeszyty ćwiczeń tak, by uczeń mający trudności z czytaniem, kontrolowaniem wykonywanych czynności oraz prowadzeniem obserwacji mógł dać sobie (w miarę samodzielnie) radę • umożliwiać uczniowi pełnej komunikacji (zwłaszcza 	<ul style="list-style-type: none"> • aktywizujące metody i form pracy • metody problemowe rozwijające umiejętność krytycznego myślenia • stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie) • metoda wpływu osobistego (wysuwanie sugestii, działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty) 	<ul style="list-style-type: none"> • dostosowane długopisy i inne przybory np. z gumką izolacyjną ułatwiającą utrzymanie przedmiotów w ręce • dostosowane ławki np. z matą antypoślizgową • komputerowe translatory • program komputerowy do odczytywania tekstu • edytory tekstu • syntezy mowy • komputer z ruchomym monitorem oraz dostosowa-

	<ul style="list-style-type: none"> • często ograniczona jest również motoryka aparatu artykulacyjnego • mogą pojawić się zaburzenia spostrzegania na skutek uszkodzenia ruchomości gałek ocznych oraz trudności w przekraczaniu wzrokiem linii środkowej ciała • mogą występować problemy z przyjęciem prawidłowej pozycji ciała w trakcie siedzenia (zwłaszcza przez dłuższy czas w trakcie lekcji), co prowadzi do szybkiej i znacznej męczliwości, trudności w utrzymaniu wysokiego poziomu koncentracji uwagi czy dokonywaniu obserwacji doświadczeń prezentowanych na zajęciach • duże problemy sprawia wodzenie wzrokiem, co ma ogromny wpływ na opanowanie umiejętności czytania (a w połączeniu z zaburzeniami motoryki małej – również pisania) czy dokonywania operacji pod kontrolą wzroku • występowanie synkinezji (czyli współruchów) powoduje dodatkowe i niepotrzebne zużycie energii, a także znacząco wydłuża czas wykonywania danej czynności • Problemy edukacyjne u uczniów z niepełnosprawnością ruchową, w okresie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej mogą zastrzyć się lub wykształcić na skutek specyficznych doświadczeń: słaba koncentracja uwagi, dysharmonia rozwoju, nadpobudliwość, męczliwość, bierność, niekiedy zachowania agresywne i buntownicze, niska lub zbyt wysoka (nieadekwatną) samoocenę, trudności w relacjach społecznych, zaburzenia komunikacyjne, obniżenie nastroju czy występowanie lęków o własne zdrowie i przyszłość 	<p>cza, gdy dziecko jest niemówiące, lub jego mowa jest znacznie zniekształcona)</p> <ul style="list-style-type: none"> • większe niż standardowe użycie w edukacji środków informatycznych • rozwijanie zainteresowań ucznia i umożliwienie mu samodzielnego zdobywania doświadczeń; • zachęcanie ucznia do podejmowania częstych interakcji społecznych i zawierania przyjaźni; rozbudzanie chęci eksperymentowania w otoczeniu zewnętrznym • dawanie okazji do wykazywania się samodzielnością • zwiększanie (a niekiedy zmienianie) motywacji do nauki i terapii • uczenie umiejętności właściwej regulacji emocjonalnej • wzmacnianie samooceny ucznia; • zapewnianie uczniowi dostępu do szerokiej sieci wsparcia społecznego w szkole, środowisku domowym i rówieśniczym • nie krytykowanie, nie ocenianie negatywne wobec klasy • korzystanie z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> • metody ćwiczeń utrwalających, • metody plastyczne • metody polisensoryczne • pokaz i demonstracja • rehabilitacja i ćwiczenia usprawniające 	<p>ną klawiaturą i myszką</p> <ul style="list-style-type: none"> • wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp. • tablice interaktywne • nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki) • pomoce audiowizualne, np. projektory • kalkulatory • terminarze „przypomina-cze” komputerowe
<p>Niepełnosprawność związana z dysfunkcją słuchu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uczeń sprawia wrażenie nie uważającego lub śniącego na jawie, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela • pojawiają się trudności w interakcjach słownych - 	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla ucznia w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może 	<ul style="list-style-type: none"> • metody oparte na słowie • metody oparte na obserwacji, 	<ul style="list-style-type: none"> • aparaty słuchowe, implanty i inne urządzenia techniczne odpowiednie do wady słu-

	<p>niechętnie angażuje się w działania klasowe (uczeń obawia się porażki, ponieważ ma kłopoty z rozumieniem)</p> <ul style="list-style-type: none"> • reaguje nietypowo na ustne instrukcje (nie rozumie zasad lub intencji innych osób) • może mieć zaburzenia mowy (niepłynność mówienia), mały zasób słów i pojęć • słabo czyta • często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne, nie różnicuje głosek z trzech szeregów s-z-c-dz, sz-ż-cz-dź, ś-ź-ć-dź (np. zamiast „z” może napisać każdą inną literę s, ż, sz) • zamienia i gubi litery, pomija części wyrazów, myli końcówki – co powoduje zmianę treści znaczenia wyrazów, czasem pisze bezsensowne zlepki liter – w przypadku niezrozumienia ich znaczenia • duże trudności sprawia poprawna pisownia, opamiętanie gramatyki, składni i ćwiczenia stylistyczne • nie jest on w stanie samodzielnie czytać i zrozumieć treści obszernych lektur szkolnych (potrzebuje więcej czasu na głośne czytanie) • uczeń z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. Często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie • mogą wystąpić problemy ze skupieniem uwagi słuchowej na tekstach słownych • problemy w przyswajaniu wiedzy wymagającej sekwencyjnego (logicznego) porządkowania faktów (przedmioty ścisłe: matematyka, chemia, fizyka) oraz syntetycznego ujmowania faktów • uczeń słabo słyszający może mieć trudności 	<p>słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić dziecku odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> • nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust • należy mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji • trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia dziecku rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe zmęczenie. Takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi, ponieważ są wzmacniane przez aparat • nauczyciel powinien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez ucznia niedosłyszącego. W przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego uczniowi słownictwa. Można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce • uczeń niedosłyszący powinien siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp. • podczas omawiania nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii itp., należy wypisywać je na tablicy i jak najczęściej używać pomocy wizualnych (tablic, wykresów, rysunków 	<ul style="list-style-type: none"> • metody oparte na działaniu praktycznym • metody aktywizujące • metody poszukujące • metody kierowania samodzielną pracą ucznia • metody audytywno- werbalne • metody wzrokowo- słuchowo- dotykowe, elementy integracji sensoryczne 	<p>chu (np. słuchawki)</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezprzewodowy system komunikacji – FM • tablice interaktywne • syntezy mowy • program komputerowy do odczytywania tekstu • edytory tekstu • komputerowe translatory • komputery z oprogramowaniem do odczytywania tekstów • dyktafon • wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp. • nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki) • pomoce audiowizualne, np. projektory • filmy i wideoklipy z napisami • kalkulatory
--	---	---	---	--

	<p>z kontrolowaniem emocji, można zaobserwować nierównowagę emocjonalną, skłonność do załamania, nerwowość, drażliwość, płaczliwość</p> <ul style="list-style-type: none"> • ze względu na problemy w rozumieniu słów, uczeń może przejawiać trudności w zakresie nauki przedmiotów humanistycznych i preferować przedmioty ścisłe • trudności z percepcją muzyki, brak poczucia rytmu, problemy z odtwarzaniem piosenek oraz z nauką gry na instrumentach 	<p>itp.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • można przygotować uczniowi z niedosłuchem plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia poruszane w wykładzie lub poprosić innych uczniów w klasie, aby robili notatki z kopia i udostępniali je koledze • konieczne jest aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy • nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do ucznia niesłyszącego, zadawać pytania – nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu • z uwagi na wolne tempo czytania, uczeń potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki. Dla ułatwienia analizy treści tekstów nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które uczeń powinien przygotować odpowiedzi • uczeń czytając lekturę, krótkie opowiadanie itp. może założyć tzw. słowniczek niezrozumiałych zwrotów • przy ocenie prac pisemnych ucznia nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, nie powinny one obniżyć ogólnej oceny pracy • nie należy krytykować oraz nie oceniać negatywnie wobec klasy 		
<p>Specyficzne trudności w uczeniu: Dysleksja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wolne tempo uczenia się i zaskakująco niskie osiągnięcia w nauce, nieaktywny styl uczenia się • nieudolność w przetwarzaniu informacji, trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści • trudności w wykonywaniu zadań wymagających oderwania od konkretnego, dostrzeżenia i wyobrażenia sobie układu przestrzennego • trudności z prawidłowym spostrzeganiem i różnicowaniem elementów graficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń, szczególnie podczas sprawdzianów (wolne tempo czytania, słabe zrozumienie jednorazowo przeczytanego tekstu może uniemożliwić wykazanie się wiedzą z danego materiału) • ze względu na wolne tempo czytania lub/i pisanie zmniejszyć ilość zadań (poleceń) do wykonania w przewidzianym dla całej klasy czasie lub wydłużyć czas pracy ucznia. Formy te należy stosować za- 	<ul style="list-style-type: none"> • metody problemowe rozwijające umiejętność krytycznego myślenia • stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie) • metody poszukujące • metody kierowania samodzielną pracą ucznia 	<ul style="list-style-type: none"> • wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp. • nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki) • filmy i wideoklipy z napisami

	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z dokonywaniem syntezy skomplikowanych układów na podstawie danych elementów, • wolne tempo czytania, zniekształcenia wyrazów • trudności w werbalizowaniu myśli i sądów, poprawnym budowaniu zdań i zwrotów, trudności w rozumieniu złożonych poleceń słownych i dłuższych ustnych wypowiedzi • błędy w pisaniu typu wzrokowego i słuchowego • niezdolność przewidywania konsekwencji społecznych, • niska motywacja • nieuwaga, rozkojarzenie • słaba organizacja • nadpobudliwość, impulsywność 	<p>miennie – uczeń pozostawiony w klasie dłużej niż rówieśnicy, narażony na komentarze z ich strony sam zacznie rezygnować z dodatkowego czasu</p> <ul style="list-style-type: none"> • pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do sprawdzanych wiadomości, wskazane jest, zatem stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania • wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych, sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału, pytania kierowane do ucznia powinny być precyzyjne • unikać wyrywania do odpowiedzi, jeśli to możliwe uprzedzić ucznia (na przerwie lub na początku lekcji), że będzie dzisiaj pytany, w ten sposób umożliwiamy mu przypomnienie wiadomości, skoncentrowaniu się, a także opanowanie zapięcia emocjonalnego często blokującego wypowiedź • dobrze jest posadzić ucznia blisko nauczyciela, dzięki temu zwiększy się jego koncentracja uwagi, ograniczeniu ulegnie ilość bodźców rozpraszających, wzrośnie bezpośrednia kontrola nauczyciela, bliskość tablicy pozwoli zmniejszyć ilość błędów przy przepisywaniu • należy zadbać o to, aby zadania były interesujące, warto zmieniać sposoby nauczania, modyfikować zadania tak, aby były one interesujące i nowatorskie – pozwoli to zdobyć uwagę ucznia • nagradzać ucznia za poprawę wyników w nauce, • nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy 	<ul style="list-style-type: none"> • metody oparte na działaniu praktycznym • pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji) • opis i pogadanka (związane z konkretem) • metoda obserwacji • drama • metody ćwiczeń utrwalających 	<ul style="list-style-type: none"> • teksty z Internetu • oprogramowanie tworzące mapy opowiadań • terminarze lub „przypomnicze” komputerowe • program komputerowy do odczytania tekstu • edytory tekstu • dyktafony • kalkulator • pomoce audiowizualne, np. projektory
	<p>JĘZYK POLSKI</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudności w opanowaniu techniki czytania tj.: głoskowanie, sylabizowanie, przekręcanie wyrazów, domyślanie się, wolne lub nierówne tempo, pauzy, 	<ul style="list-style-type: none"> • nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst, wskazywać wybrane fragmenty dłuższych tekstów do opracowania w domu 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dys-

<p>nie zwracanie uwagi na interpunkcję</p> <ul style="list-style-type: none"> • niepełne rozumienie treści tekstów i poleceń, uboższe słownictwo • trudności w pisaniu, szczególnie ze słuchu, liczne błędy np.: mylenie z-s, d- t, k -g • błędy w zapisywaniu zmiękczeń, głosek i- j • błędy w zapisywaniu głosek nosowych ą - om, ę – em • opuszczanie, dodawanie, przestawianie, podwajanie liter i sylab • błędy gramatyczne w wypowiedziach ustnych i pisemnych • trudności w formułowaniu wypowiedzi pisemnych na określony temat • trudności w uczeniu się ze słuchu na lekcji, korzystaniu z wykładów, zapamiętywaniu, rozumieniu poleceń złożonych, instrukcji • trudności z zapamiętaniem liter alfabetu, mylenie liter podobnych kształtem l-t-l • mylenie liter zbliżonych kształtem, lecz inaczej ułożonych w przestrzeni b-d-g-p, w-m • opuszczanie drobnych elementów graficznych liter /kropki, kreski/ • błędy w przepisywaniu i pisaniu z pamięci • nieprawidłowe trzymanie przyborów do pisania • wolne tempo pisania, męczliwość ręki • niekształtne litery, nieprawidłowe łączenia - obniżona czytelność pisma • nieumiejętność zagospodarowania przestrzeni kartki 	<ul style="list-style-type: none"> • dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu • starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów • czytanie lektur szkolnych lub innych opracowań rozłożyć w czasie, pozwalać na korzystanie z nagranych lektur • uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu • częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą, oceniać poprawność i sposób wykonania prac • dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie; można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci • nie omawiać błędów wobec całej klasy • w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie) • pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażeni i zwrotów • nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach • podać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wyводу, treść, styl, kompozycja itd.) • dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek • przypadku trudności z odczytaniem pracy 	<p>(patrz dysleksja)</p>	<p>leksja)</p>
--	---	--------------------------	----------------

	odpytać ucznia ustnie		
	<ul style="list-style-type: none"> • pozwalać na wykonywanie prac na komputerze 		
JĘZYK ANGIELSKI			
<ul style="list-style-type: none"> • trudności z zapamiętaniem słówek, struktur gramatycznych • problemy z budowaniem wypowiedzi ustnych • trudności z rozumieniem i zapamiętywaniem tekstu mówionego lub nagranych na taśmę • problemy z odróżnianiem słów podobnie brzmiących • błędy w pisaniu - trudności z odróżnianiem wyrazów podobnych - gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter • trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych • kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej • gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter • trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych • kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • stosować zadania o zróżnicowanej trudności • nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, dawać więcej czasu na zastanowienie się i przypomnienie słówek, zwrotów • dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek • w fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiadanych słów i zwrotów, a nawet wypowiadać je przesadnie poprawnie • nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, w formie opisowej, podania synonimu, antonimu, obrazka, tworzenia związku z nowym wyrazem • w zapamiętywaniu pisowni stosować wyobrażenie wyrazu, literowanie, pisanie palcem na ławce, pisanie ze zróżnicowaniem kolorystycznym liter • przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika • w nauczaniu gramatyki można stosować algorytmy w postaci graficznej wykresów, tabeli, rysunków • podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego • prowadzić rozmówki na tematy dotyczące uczniów • dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne • liberalnie oceniać poprawność ortograficzną i graficzną pisma • oceniać za wiedzę i wysiłek włożony w opanowanie języka, kłaść większy nacisk na wypowiedzi ustne 		

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA			
<ul style="list-style-type: none"> nieprawidłowe odczytywanie treści zadań tekstowych ☐ niepełne rozumienie treści zadań, poleceń trudności z wykonywaniem działań w pamięci, bez pomocy kartki ☐ problemy z zapamiętywaniem reguł, definicji, wzorów, tabliczki mnożenia ☐ błędne zapisywanie i odczytywanie liczb wielocyfrowych (z wieloma zerami i miejscami po przecinku) oraz wzorów związków chemicznych przestawianie cyfr (np. 56-65) ☐ nieprawidłowa organizacja przestrzenna zapisu działań matematycznych, przekształcania wzorów matematycznych i fizycznych mylenie znaków działań, odwrotne zapisywanie znaków nierówności ☐ trudności z zadaniami angażującymi wyobraźnię przestrzenną w geometrii ☐ 	<ul style="list-style-type: none"> naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł wzorów, rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać ☐ nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedzią, że uczeń będzie pytany ☐ w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek i przedstawiać treść zadania w formie obrazków i schematów ☐ w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań ☐ można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania ☐ uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, symboli pierwiastków chemicznych, przestawianiem cyfr materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje ☐ oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji 	<ul style="list-style-type: none"> dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja) 	<ul style="list-style-type: none"> dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)
HISTORIA, PRZEDMIOTY PRZYRODNICZE (PRZYRODA, BIOLOGIA, CHEMIA, GEOGRAFIA, FIZYKA)			
<ul style="list-style-type: none"> trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych, terminologii z biologii, chemii i fizyki (dłuższe lub złożone nazwy), nazwisk z historii, nazw praw fizycznych trudności z opanowaniem systematyki (hierarchiczny układ informacji) ☐ 	<ul style="list-style-type: none"> uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat, trudniejszych pojęć ☐ w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobycie z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać ☐ 	<ul style="list-style-type: none"> dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja) 	<ul style="list-style-type: none"> dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

	<ul style="list-style-type: none"> • zła orientacja w czasie (chronologia, daty) □ • trudności z czytaniem i rysowaniem map geograficznych i historycznych • trudności z orientacją w czasie i w przestrzeni (wskazywanie kierunków na mapie i w przestrzeni, obliczanie stref czasowych, położenia geograficznego.) □ • problemy z organizacją przestrzenną schematów i rysunków, kłopoty z odczytywaniem wykresów różnych zależności z fizyki i chemii • trudności z odczytywaniem właściwości pierwiastków na podstawie układu okresowego pierwiastków 	<ul style="list-style-type: none"> • częściej powtarzać i utrzymywać materiał □ • podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie • wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania □ • zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia □ • przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie • często oceniać prace domowe 		
	PRZEDMIOTY ARTYSTYCZNE (PLASTYKA, MUZYKA, ZAJĘCIA TECHNICZNE/technika), WYCHOWANIE FIZYCZNE			
	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z czytaniem nut, odtwarzaniem rytmu, śpiewaniem, tańczeniem • trudności z rysowaniem (rysunek schematyczny, uproszczony) i organizacją przestrzenną prac plastycznych • obniżony poziom wykonania prac plastycznych i technicznych (dobra własna inwencja twórcza i wyobraźnia) • mylenie prawej i lewej strony • trudności z opanowaniem układów gimnastycznych (sekwencje ruchowe zorganizowane w czasie i przestrzeni) • trudności w bieganiu, ćwiczeniach równoważnych • trudności w opanowaniu gier wymagających użycia piłki (siatkówka, koszykówka, tenis ziemny i stołowy, itp.) • niechęć do uprawiania sportów wymagających dobrego poczucia równowagi (deskorolka, narty, snowboard) 	<ul style="list-style-type: none"> • zawsze uwzględniać trudności ucznia • w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie • dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małymi krokami • nie zmuszać na siłę do śpiewania, czy wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność • dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu • nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy • podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp. • włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szanse 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja) 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)
Dysgrafia	<ul style="list-style-type: none"> • brzydkie, nieczytelne pismo 	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie wymagań dotyczy formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne, 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb 	<ul style="list-style-type: none"> • komputer z oprogramowaniem „pre-

		<p>co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepytac ustnie z tego zakresu materiału.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów) • nie krytykować estetyki pisma, nie oceniać negatywnie wobec klasy • Korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego, który zapisuje odpowiedzi ucznia 	ucznia (patrz dysleksja)	widującym” słowa <ul style="list-style-type: none"> • edytory (umożliwiają sprawdzenie poprawności gramatycznej)
<u>Dysortografia</u>	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym, interpunkcyjnym itd. 	<ul style="list-style-type: none"> • dostosowanie wymagań dotyczy formy sprawdzania i oceniania wiedzy z tego zakresu • robić sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów, odwołując się do znajomości zasad ortograficznych, • oceniać odrębnie merytoryczną stronę pracy i odrębnie poprawność pisowni, nie wpisując tej drugiej oceny do dziennika • dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki • należy pozwolić uczniom na korzystanie ze słowników ortograficznych podczas pisania wypracowań, prac klasowych • nie krytykować i nie oceniać negatywnie wobec klasy za błędy ortograficzne, fonetyczne, interpunkcyjne itd. 	<ul style="list-style-type: none"> • dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja) 	<ul style="list-style-type: none"> • komputer z oprogramowaniem sprawdzającym poprawność pisowni
<u>Uczeń z ADHD (zespołem nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi, zespołem hiperkinetycznym)</u>	<p>Zespół ten objawia się trwałymi sposobami zachowania, układającymi się w charakterystyczną triadę objawów:</p> <p><u>1. problemy z utrzymaniem uwagi</u> – charakteryzuje się krótkim czasem skupienia uwagi na lekcji, trudnościami w koncentracji, nieumiejętnością wybrania tego, na czym w danym momencie należy się skupić oraz bardzo łatwym rozpraszaniem się pod wpływem bodźców zewnętrznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie uczniowi uporządkowanego środowiska; uczeń powinien znać plan lekcji, ale także plan poszczególnych godzin lekcyjnych, by móc przewidzieć co za chwilę nastąpi • zapewnienie metod wychowania i nauczania dopasowanych do możliwości i potrzeb ucznia, • stała współpraca między rodzicami i nauczycielami, np. umawianie się z rodzicami na cotygodniowy 	<ul style="list-style-type: none"> • stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotyk) • metody poszukujące • metody kierowania samodzielna pracą ucznia • metody oparte na działaniu 	<ul style="list-style-type: none"> • nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki) • program komputerowy do odczytywania tekstu • edytory tekstu • terminarze lub „przypominacze” komputerowe

	<p>2. <u>problemy z impulsywnością i kontrolą zachowań</u>, wykonywanie przez ucznia czynności bez przewidywania jakie mogą być ich następstwa; uczeń „najpierw działa, a potem myśli”</p> <p>3. <u>nadmierna ruchliwość</u> ucznia nie połączona z wykonywaniem przez niego zadania</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczniowie z ADHD są w ciągłym biegu., poszukują wrażeń, są obdarzeni mnóstwem energii, aktywni, wiecznie w ruchu • przychodzi im do głowy mnóstwo pomysłów jednocześnie, mają problemy z doprowadzeniem spraw do końca, często odkładają powierzone im zadanie • miewają zmienne nastroje, w mgnieniu oka mogą przejść z radości do przygnębienia, bez żadnej widocznej przyczyny • łatwo ich rozdrażnić, a nawet rozwścieczyć, szczególnie wtedy, gdy im się przeszkadza, lub gdy zmieniają temat • mają spore luki w pamięci • uczeń z nadmiarem energii i nadruchliwością hałaśliwy i niegrzeczny, ma ogromny temperament • zawsze „zawala”, zapomina, gubi się, „wpada w szal”, wdaje się w dyskusje z nauczycielem, popętnia „gafy”, trudno za nim nadążyć • w rozmowie przeskakuje z tematu na temat • zaburzenie może charakteryzować się też niedoborem energii; uczeń, najczęściej dziewczyna (dziewczeta mają częściej niż chłopcy tę formę ADHD), siada w klasie w ostatniej ławce, w czasie lekcji wyglądając przez okno oddaje się rozmyślaniom, jest rozmarzona, z głową w obłokach, zawsze” nieobecna” 	<p>telefoniczny kontakt lub wprowadzenie zeszytu, w którym zapisywane są ważne informacje</p> <ul style="list-style-type: none"> • nauczanie w mało licznych klasach • <u>nie należy karać ucznia za objawy ADHD</u> –karanie ucznia za niezależne od niego objawy, spowoduje, że zacznie ono się bać szkoły, jako miejsca, w którym spotykają go niezrozumiałe i niesprawiedliwe przykrości • <u>nie wzmacniać niewłaściwych zachowań</u> – zwykle uwaga nauczyciela koncentruje się na uczniach, które sprawiają problemy, w ten sposób wzmacniamy zachowania, których nie chcielibyśmy wzmacniać (praca z uczniem nadpobudliwym wymaga zauważenia tych rzadkich chwil, kiedy pracuje i zachęcania go do dalszego wysiłku, POCHWAŁA doda uczniowi sił do heroicznego wysiłku spokojnego siedzenia i skupiania się na zadaniach) • <u>mówić tak, aby uczeń usłyszał</u> co do niego mówimy – osoba z ADHA w swoim życiu słyszy głównie czego mu nie wolno (dlatego bardzo ważne jest jasne określenie, co ma w danej chwili wykonać - lepiej wydać uczniowi polecenie „Otwórz zeszyt i zapisz temat”, niż „Przestań się kręcić i przeszkadzać”) • należy <u>dzielić długie, złożone zadania, polecenia na etapy</u>, ze względu na zaburzenia uwagi taki uczeń ma kłopoty ze zrozumieniem złożonych poleceń, gdyż części nie usłyszy, a o części zapomni • <u>początek każdej uporządkowanej działalności powinien być jasno i wyraźnie zaakcentowany</u> np. „Uwaga, zaczynamy pisać” (uczeń z ADHD bardzo łatwo przechodzi od sensownej, uporządkowanej działalności np. wykonywania zadań, do działalności nieuporządkowanej - dłubanie cyrklem w ławce, ale bardzo trudno przechodzi drogę odwrotną) 	<p>niu praktycznym</p> <ul style="list-style-type: none"> • pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji) • opis i pogadanka (związane z konkretem) • drama • ćwiczenia kierujące aktywnością ruchową ucznia i poprawiające jego zdolność skupienia uwagi i koncentracji • elementy muzykoterapii • elementy biblioterapii • relaksacja • elementy arteterapii • metody interakcyjne • elementy integracji sensorycznej • elementy socjoterapii 	<ul style="list-style-type: none"> • wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp. • pomoce audiowizualne, np. projektory • kalkulatory
--	--	---	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • uczeń z zaburzeniami uwagi może pracować krótko. Musimy <u>pozwolić mu w jego naturalnym rytmie oderwać się od pracy</u> • pochodną zaburzeń uwagi jest zapominanie, dlatego zawsze <u>sprawdzamy, czy zapisało co jest zadane</u>, co ma przynieść na jutro, zapisujemy termin klasówki • uczeń musi bardzo wyraźnie wiedzieć jakie zachowania są niedopuszczalne i jakie za to grożą konsekwencje. (ZASADY – KONSEKWENCJE) • uczeń z ADHD <u>powinien zawsze siedzieć w pierwszej ławce</u>, jak najbliżej nauczyciela, albo sam, albo posadzony z najspokojniejszym uczniem w klasie • należy <u>uczyć porządkowania i organizowania</u> swojej wiedzy oraz tworzenia notatek (np. sporządzanie planów, schematów itp.) • <u>okiełznać nadruchliwość</u> – uczeń z ADHD musi się ruszać więcej niż jego rówieśnicy, nie można tego zlikwidować, warto zatem obejść (Możemy ustalić z dzieckiem, że może kręcić się w obrębie ławki, machać nogami ale kategorycznie zakazane jest wychodzenie z ławki. Ponieważ każda okazja do ruchu jest dobra, możemy prosić, aby uczeń rozdał kolegom z klasy pomoce szkolne, przyniósł mapę, kredę, stał tablicę itp. W ten sposób zmniejszymy niepożądaną nadruchliwość, a także pozwolimy poczuć się ważnym, potrzebnym i akceptowanym.) • jeśli jest to konieczne należy <u>zapewnić terapię rodziny, leczenie farmakologiczne</u>, terapię indywidualną ucznia ukierunkowaną na poprawę obrazu samego siebie (terapia odbywa się na terenie poradni psychologiczno-pedagogicznej) 		
<p><u>Uczeń zdolny</u></p>	<p>J. POLSKI</p> <p>Należy stosować następujące zasady: indywidualizacji, stopniowania trudności, systematyczności, udzielania pomocy koleżeńskiej, powierzanie odpowiedzialnych ról.</p> <p>Stosować metody:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywizujące, 			

- problemowe
- praktycznego działania, czyli pogładowe,
- zespołowe z uwzględnieniem indywidualnych zdolności (asystent, lider),.
- wskazane są zadania o zwiększonym stopniu trudności (karty pracy),
- teksty źródłowe-analiza,
- uczestnictwo w konkursach, olimpiadach przedmiotowych lub artystycznych,
- przynależność do kół zainteresowań.

J. ANGIELSKI

- dostosowanie poziomu trudności do możliwości ucznia,
- stosować dodatkowe karty pracy wykraczające materiałem poza wymagania podstawowe
- udział w zajęciach dodatkowych,
- przygotowanie do konkursów i olimpiad,
- dostarczenie dodatkowych materiałów do pracy własnej,

HISTORIA, RELIGIA

- stosowanie różnorodnych metod nauczania (aktywizujące),
- indywidualizowanie pracy z uczniem jednocześnie nie alienując go (przygotowanie do konkursów, olimpiad),
- zachęcanie do samokształcenia (metoda portfolio), samooceny i samokontroli,
- samorealizacja (własne projekty),
- udział w zajęciach dodatkowych.

PRZEDMIOTY ŚCISŁE

- poszerzenie zainteresowań i umiejętności ucznia poprzez udział w przedsięwzięciach szkolnych i pozaszkolnych;
- opracowanie indywidualnego programu rozwoju ucznia zdolnego: ustalenie tematyki, form, terminów realizacji programu;
- indywidualizacja procesu dydaktycznego podczas zajęć edukacyjnych poszerzenie treści, wzbogacenie;
- przygotowanie ucznia do udziału w konkursach;
- przeprowadzanie okresowej ewaluacji postępów ucznia;
- wymiana spostrzeżeń, współpraca całej rady pedagogicznej;
- współpraca z wychowawcą ucznia, pedagogiem, rodzicami w celu zapewnienia uczniowi zdolnemu harmonijnego rozwoju umysłowego i psychofizycznego;
- promowanie ucznia i jego osiągnięć na terenie szkoły i poza nią.
- Praca z uczniem zdolnym na lekcjach matematyki realizowana jest głównie w formie pracy indywidualnej. Jest to optymalna forma pozwalająca precyzyjnie dobrać treść i dostosować tempo uczenia się. Realizuje się je poprzez: krótkie, kilkuminutowe rozmowy nauczyciela z uczniem, zwykle komentujące w sposób rozszerzający bieżący materiał lub kończące się sformulowaniem problemu, a potem rozwiązaniem go, zadawanie dodatkowych zadań podczas prac klasowych i domowych, przygotowanie przez ucznia referatów po przeczytaniu odpowiedniej literatury, korygowanie błędów kolegów (szukanie błędów w rozumowaniu), prowadzenie przez uczniów fragmentów lekcji

	<p>(czasami przygotowanie całej lekcji), zachęcanie do czytania fachowych czasopism, zwiększanie wymagań, co do ścisłości i precyzji ich wypowiedzi, stworzenie uczniom najzdolniejszemu okazji do swobodnego wyboru zadań trudniejszych, swobodnej decyzji w podejmowaniu dodatkowych zadań, organizowanie konkursów w rozwiązywaniu zadań trudniejszych.</p> <p>Innymi formami pracy z uczniem zdolnym są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • praca w grupach o podobnym poziomie uzdolnień, gdzie zadawane są zadania trudniejsze dla grup zdolniejszych, • praca w grupach, w których uczniowie uzdolnieni pełnią rolę liderów, a praca może być formą konkursów.
	<p>WYCHOWANIE FIZYCZNE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formułowanie zadań w taki sposób, aby miały optymalny poziom trudności i motywowały ucznia dzięki odpowiednio wprowadzonej ocenie. <p>Stosowanie odpowiednich metod, dzięki którym opanowanie konkretnych umiejętności nastąpi w najkrótszym czasie tj.: metoda syntetyczna (całościowa) –nauczanie ćwiczenia w całości bez naruszania, zasadniczego schematu ruchu. Pokazanie ruchu w całości bez dzielenia go na elementy składowe, metoda stawiania dodatkowych zadań, metoda treningowa (realizowana na zajęciach SKS) – dostosowana do rozwoju dzieci i młodzieży oraz ich indywidualnego zaawansowania w treningu sportowym, zgodnie z wytycznymi teorii sportu i metodyki WF. metoda kreatywna (twórcza) np. problemowa, metoda kierowania samowychowaniem – przybliżanie wychowankowi celów i ideałów pracy nad sobą, stymulowanie wychowanka do realizacji określonego programu pracy nad sobą, przyswajanie przez wychowanka odpowiednich technik pracy nad sobą, poznawanie różnych sposobów wpływania na własny rozwój przez stawianie sobie określonych celów, ukazywanie wychowankowi różnych technik regularnej samo-kontroli i samooceny; wdrażanie wychowanka do świadomego ćwiczenia się, opanowania pożądanych dyspozycji.</p>

UWAGA

- uczeń z orzeczeniem PPP jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z pozostałymi uczniami w klasie. Przy ocenie osiągnięć ucznia z każdego typu niepełnosprawnością należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

OCENIANIE UCZNIÓW Z ORZECZENIEM PPP

Szczególnie ważne jest, aby ocena pełniła funkcję: motywacyjną, wspierającą oraz informacyjną.

Ocena w wymiarze motywacyjnym powinna być:

- pozytywna, czyli podkreślająca umiejętności dziecka oraz wszelki włożony w pracę wysiłek
- jawna i jasna, czyli w postaci komentarza ustnego lub pisemnego połączonego z pełnym wyjaśnieniem kryteriów oceny
- rozstrzygana zawsze na korzyść ucznia w sytuacji niejednoznacznej kryterialnie
- uwzględniająca możliwości i potrzeby ucznia, czyli odpowiadająca jego aspiracjom, służąca realizacji zasady podmiotowości ucznia

Ocena w wymiarze wspierającym powinna:

- uwzględniać postępy, a nie wyłącznie efekty
- być ukierunkowana na każdego ucznia osobno
- brać pod uwagę wyjątkowe i specyficzne cechy każdego ucznia włącznie z jego zainteresowaniami, ograniczeniami oraz właściwym jemu tempem pracy

- odwoływać się do podstawy programowej, a nie stosowanego przez nauczyciela programu nauczania

Ocena w wymiarze informacyjnym powinna:

- dostarczać uczniowi informacji na temat czynionych przez niego postępów w nauce
- wskazywać rodzicom ucznia jego osiągnięcia na poszczególnych etapach procesu edukacji
- stanowić dla innych nauczycieli punkt odniesienia co do rzeczywistych możliwości ucznia w danym zakresie programowym

Odwołując się do ogólnych zasad oceniania ucznia z niepełnosprawnością należy podkreślić, że zadaniem nauczyciela danego przedmiotu jest ocenienie osiągnięć ucznia w stosunku do stopnia realizacji zmodyfikowanego na jego potrzeby programu.